

12/15.02.24

Укр.мова

Клас: 9-А (1гр.), 9-Б (2гр.)

Вч.: Харенко Ю.А.

2 уроки

Складне речення

сполучникове

безсполучникове

сурядне

(об'єднане сполучниками
сурядності: і, а, та)

підрядне

(об'єднане сполучниками
підрядності: що, який, бо,
через...)

*Людам давно відома одна чудова,
перевірена життям істина:
тільки велика мета породжує
велику енергію.*

Єжи Брошкевич

Як ви розумієте цей вислів?

Чому, на вашу думку, у реченні поставлено
двокрапку?

Які смислові зв'язки між частинами
безсполучникового складного речення?

Двокрапка у безсполучниковому реченні

Трансформація мовних одиниць

- Дивлюсь я на небо та й думку гадаю: чому я не сокіл, чому не літаю (*П.Петренко*).

Дивлюсь я на небо та й думку гадаю, а саме: чому я не сокіл, чому не літаю.

- Найшла коса на камінь: коса не втне, камінь не подасться! (*Народна творчість*)

Найшла коса на камінь: бо коса не втне, камінь не подасться!

Оформлення смислових зв'язків пояснення причини, розкриття й доповнення змісту в безсполучниковому складному реченні здійснюється за допомогою *пояснювальної інтонації*.

На письмі такі смислові відношення передаються розділовим знаком двокрапка.

На все впливає мови чистота: зір глибшає, і кращають уста,
стає точнішим слух... (Д.Павличко).

Формулювання правила

Правило	Приклад	
	Безсполучникове складне речення	Синонімічне сполучникове речення
1. Якщо в другому реченні вказано на причину того, про що говорилося в першому:	Сова ніяк заснуть не може: цикада співами тривожить (М.Годованець). [ ]: [причина].	Сова ніяк заснуть не може, тому що цикада співами тривожить.
2. Якщо друге речення розкриває зміст першого, пояснює його. У першому реченні можуть бути слова так, такий, одно:	Часто так буває: один вину свою на другого звертає (Народна творчість). [ ]: [пояснення].	Часто так буває, а саме: один вину свою на другого звертає.
3. Якщо друге речення доповнює перше в цілому або якийсь із його членів:	Бачу здалеку: хвиля іскриста грає вільно по синьому морю (Леся Українка). [ ]: [доповнення].	Бачу здалеку, що хвиля іскриста грає вільно по синьому морю.

Пояснювальний диктант

- *І пригадалося йому дитинство: над водами хиляться лози, лелека пливе в висоті.*
- *Місце було дуже вигідне: глибока яруга, поросла чагарем, була прикрита з усіх боків дубовим лісом з невижатою травою.*
- *Мати вірила: земля усе знає, усе відчуває, усе терпить...*

Пунктуаційний практикум

- 1. Зірвіть квітку інакше не зірвана вона ганебно зів'яне сама.
- 2. Не бреші брехня ніколи не виходить на добре.
- 3. Не забувай добре ім'я цінніше за найбільше багатство.
- 4. Пам'ятай смак визначається не по шкарлупі, а по ядру.
- 5. Сойка підступна птиця вона мастак нищити дрібне птаство і їхнім же голосом веселити себе.

Пунктуаційний практикум (перевірка)

- 1. Зірвіть квітку: інакше не зірвана вона ганебно зів'яне сама.
- 2. Не бреші: брехня ніколи не виходить на добре.
- 3. Не забувай: добре ім'я цінніше за найбільше багатство.
- 4. Пам'ятай: смак визначається не по шкарлупі, а по ядру.
- 5. Сойка - підступна птиця: вона мастак нищити дрібне птаство і їхнім же голосом веселити себе.

Розподільна робота

1. І диво дивне сталося із ним: совість заговорила (А. Іщук). 2. А вас попросив би я зразки ліпити: ви чоловік тямущий (Леся Українка). 3. В осінній час сім погод у нас: сіє, віє, туманіє, шумить, мете, гуде і зверху йде (Народна творчість). 4. Я чув легенду: Прометей добув огонь для всіх людей (М.Упенік). 5. Умовк кобзар сумуючи: щось руки не грають (Т.Шевченко). 6. В час гарячий полудневий виглядаю у віконце: ясне море, ясні хмарки, ясне небо, ясне сонце (Леся Українка).

Причина	Пояснення	Доповнення

Перевіряємо

Причина	Пояснення	Доповнення
2,5	1,3	4,6

Двокрапка у
безсполучниково
му реченні на
прикладі
заголовків з
мас-медіа

«Майстри заголовків»

«Х'юстон, ніяких проблем»: 50 років тому людина вперше ступила на місяць

Джерело:
Інформаційна агенція УНН,
unn.com.ua

Не міг повірити своїм очам: Кейт Міддлтон і принц Вільям приємно здивували громадськість

Джерело: РБК-Україна,
rbc.com.ua

Не міг повірити своїм очам: Кейт Міддлтон і принц Вільям приємно здивували громадськість

Герцоги Кембридзькі скористалися звичайним комерційним рейсом

Принц Вільям та Кейт Міддлтон приємно здивували громадськість, коли вирішили відправитися з британського міста Норвіч до Абердину на звичайному комерційному рейсі. Про це інформує видання The Sun.

Герцоги Кембридзькі скористалися бюджетною авіакомпанією Flybe. Вони зайшли на борт літака окремо від інших пасажирів, через що люди не відразу помітили присутність королівської сім'ї, а спочатку подумали, що це звичайні пасажирів.

Знайдіть повні новини за цими заголовками та подумайте:

- Чи відповідає текст публікації заголовку?
- Чи отримали ви ту інформацію, на яку сподівалися?

Творче моделювання

- Складіть за однією з поданих схем безсполучникове складне речення.

1) [ ], [ ], [ ].

2) [ ] : [ ].

3) [ ], [ ] : [ ].

«Ти – мені, я – тобі»

- Прочитайте вголос складені вами речення і запропонуйте однокласнику визначити, за якою схемою воно складене, які смислові відношення між його частинами.

Прочитайте новину. Складіть новий заголовок до неї, використовуючи безсполучникове речення із двокрапкою

Фейкові новини можуть викликати неправдиві спогади – дослідження

Рефлексія

Продовж речення

Сьогодні на уроці...

я запам'ятав/запам'ятала..
я пригадав/ пригадала..
я зрозумів/зрозуміла..
айбільше мені сподобалось..

Домашнє завдання

1 урок. Виконайте вправу 2

2. Прочитайте речення й виконайте завдання (розділові знаки пропущено).

1. Гаснуть у плавнях летючі комети тихо вмирає на заході ніч (А. Малишко). 2. Бачу зда-
лека хвиля іскриста грає вільно по синьому морі (Леся Українка). 3. Вітер ущух спека спала
небо стало прозоро-голубим (Я. Баш). 4. Пригріло сонечко обсохла земля потягло орача в
поле (М. Коцюбинський). 5. І не треба долі дорікати всіх не може обігріть вона (В. Симоненко).
6. Був теплий день світилася весна (М. Рильський). 7. І досі сниться під горою між вербами та
над водою біленька хаточка (Т. Шевченко).

А. Перепишіть речення й розставте розділові знаки.

Б. Підкресліть граматичні основи цих речень.

2 урок. Випишіть три безсполучникових складних речення з двокрапкою із МАС-медіа, накресліть схеми до них.

